

افق‌های نوین ضمانت حقوق جزا

تألیف و تدوین:
امیر حسین آذرمنش
قاضی دادگستری و مدرس دانشگاه

نشر ریسمان
۱۳۹۳

سرشناسه: آذرمنش، امیرحسین، ۱۳۵۶.
عنوان و نام پدیدآور: افق‌های نوین ضمانت حقوق جزا / امیرحسین آذرمنش.
مشخصات نشر: ایلام: ریسمان، ۱۳۹۳.
مشخصات ظاهری: ۳۰۹ ص.
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۰۱۷-۲۶-۵
وضعیت فهرست نویسی: فیا.
موضوع: مجازات‌های جای‌گزین زندان -- ایران
موضوع: مجازات‌های جای‌گزین زندان -- انگلستان
موضوع: حقوق جزا -- مطالعات تطبیقی
رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۳ / الف ۷ / HV ۹۲۷۶ / ۵ / آ ۴
رده‌بندی دیوئی: ۳۶۴ / ۶۸
شماره کتابشناسی ملی: ۳۵۳۲۳۳۷

نشر ریسمان

افق‌های نوین ضمانت حقوق جزا
امیرحسین آذرمنش
صفحه‌آرا: فرنگیس قادری
طراح جلد: ققنوس
نویت چاپ: اول / ۱۳۹۳
شمارگان: ۲۰۰۰
قیمت: ۱۵۰۰۰ تومان
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۰۱۷-۲۶-۵

WWW.RISMANPUB.COM
INFO@RISMANPUB.COM

مرکز بخش تهران:

فروشگاه شماره ۱: بخش کتاب حدیث - تلفکس ۶۶۹۷۸۵۱۸
فروشگاه شماره ۲: بخش گریده (دوستان) - خیابان فخررازی - تلفن ۶۶۴۹۲۹۶۲
فروشگاه شماره ۳: انتشارات حکمت - خیابان انقلاب نیش خیابان وصال شیرازی - تلفن ۶۶۴۶۱۲۹۲
بخش شهرستان:
ایلام - کتاب ققنوس ۰۹۱۸۱۴۱۳۴۰۴

«همه حقوق این اثر محفوظ است و هرگونه کپی، تکثیر، نمونه برداری، نقل قول، بازنویسی و ترجمه از آن یا ضبط و ذخیره در سیستم بازیابی و پخش بدون دریافت مجوز کتبی و قبلی ممنوع است و پیگرد قانونی دارد.»

۷.....	مقدمه
۱۱.....	بخش اول: عوامل گرایش به جایگزین‌های حبس و مبانی آن
۱۳.....	فصل اول: سیر تحولات زندان
۲۱.....	فصل دوم: دیدگاه کشورهای اروپایی نسبت به حبس
۲۹.....	فصل سوم: عوامل عملی و نظری مؤثر در طرح مجازات‌های ...
۳۹.....	فصل چهارم: مبانی، مفهوم و اهداف جایگزین‌های حبس در ...
۶۳.....	بخش دوم: انواع جایگزین‌ها و مقررات مربوط به آن در ...
۶۷.....	قسمت اول: جایگزین‌های سنتی در حقوق ایران و انگلستان
۶۹.....	فصل اول: آزادی مشروط
۸۱.....	فصل دوم: تعلیق اجرای مجازات‌ها
۹۱.....	فصل سوم: جزای نقدی
۹۵.....	فصل چهارم: محرومیت از حقوق اجتماعی
۱۰۱.....	قسمت دوم: جایگزین‌های جدید در حقوق ایران و انگلیسی
۱۰۳.....	فصل اول: دوره مراقبت
۱۱۱.....	فصل دوم: خدمات عمومی رایگان
۱۱۹.....	فصل سوم: جزای نقدی روزانه
۱۲۵.....	فصل چهارم: میانجی‌گری
۱۳۵.....	فصل پنجم: حبس در منزل
۱۳۹.....	فصل ششم: نظارت الکترونیکی

۱۴۷.....	فصل هفتم: کانون‌های اصلاح و تربیت و پادگان‌های آموزشی
۱۵۳.....	فصل هشتم: درمان
۱۵۹.....	نتیجه‌گیری و پیشنهادات
۱۶۵.....	منابع و مأخذ
۱۶۹.....	ضمائم

www.ketab.ir

مقدمه

حضرت یوسف (ع) بر درب زندان عزیز مصر نگاشت:

«هذا قبور الاحياء، بيت الاحزان، تجربه الاصدقاء و شماتة الاعداء»

یعنی «زندان گورستان زندگان، خانه غم‌ها، محل آزمودن دوستان و شماتت دشمنان است»

«تفسیر مجمع البیان»

در ادوار گذشته‌ی بسیار دور ضمانت اجرای کیفری در قالب مجازات‌های شدید بدنی و تزیلی اعمال می‌شد. در آن دوران مجازات بر پایه انتقام و سرکوبی مجرم استوار بوده، و به شکل مجازات‌های بدنی قهرآمیز به ویژه اعدام غیر انسانی و خشن اعمال می‌شد. هر چند که مجازات زندان از عهد کهن و باستان وجود داشته است، لیکن نمی‌توان آن را در شمار مجازات‌های اصلی و شایع به شمار آورد اما به تدریج این موضوع وارد مجازات‌های کیفری شد که بعدها دانشمندان بزرگ اروپایی از وضعیت زندان‌ها و شرایط نامناسب آن‌ها انتقادهای شدیدی به عمل آوردند که همین انتقادات باعث تعدیل وضعیت زندان‌ها در اروپا شد و به زندانی یک فرصت جهت تغییر رفتار خود داده شد تا این که جنبش اصلاح سیستم زندان‌ها با وقوع انقلاب‌ها در اروپا و سایر کشورها و با رعایت احترام به حقوق افراد و مجرمین شدت گرفت و دامنه‌ی آن بسیار زیاد شد که در آستانه‌ی تولد مکتب تحقیقی با کوشش اصلاح طلبان انگلیسی تحولاتی از جمله تغییر نگرش نسبت به انسان و ماهیت طبیعی مجازات‌ها انسانی شدند و به تدریج زمینه‌ی اجرای مجازات‌های جایگزین و غیر سالب آزادی را فراهم آورده‌اند.

تحقیقات انجام گرفته نشان می‌دهد که اصلاحاتی که در رژیم زندان‌ها در جهت بهبود شرایط فیزیکی زندان صورت گرفته، نتایج مثبت، سودمند و مؤثری بر بازپذیری اجتماعی و پیشگیری از ارتکاب جرم نداشته و تقریباً با شکست روبه‌رو شده است و افزون بر آن ضعف امکانات و سازماندهی و نظارت زندان به نقض حقوق بشر و کرامت انسانی منتهی شده است. حبس به عنوان کیفر در تاریخ تحولات حقوق کیفری همواره به عنوان یک واقعیت گریز ناپذیر وجود داشته است. هر چند در طی ادوار مختلف تحولاتی در رویکرد به فلسفه مجازات حبس پدید آمده است. ولی در سده بیستم علی‌الخصوص سالیان پس از جنگ دوم جهانی از یک سو، تحت تأثیر اقدامات جنبش دفاع اجتماعی با تأکید بر رعایت و احترام به حقوق بشر و اسناد بین‌المللی و منطقه‌ای با صدور اعلامیه جهانی حقوق بشر و اسناد بین‌المللی همچون میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی تحولات شگرفی در نوع نگاه مردم به مسائل انسانی پدید آمد. حق آزادی که پس از حق حیات اساسی‌ترین حق بشر محسوب می‌شود جایگاه خود را پیدا کرد و بر همین مبنا محدوده روابط قوای حاکم بر شهروندان باز تعریف شد. حقوق شهروندی افزایش یافت و این مسأله موجب فزونی تکالیف حکمرانان شد.

مردم به دنبال دولتهای پاسخگو بودند و انتظار داشتند که حاکمان حقوق اولیه تک تک شهروندان از جمله حق حیات و حق آزادی آنان را به صورت تمام و کمال چه در برابر مردمان متجاوز و چه در برابر کارگزاران حکومت حفظ و حراست کنند. محور قرار گرفتن حقوق اساسی شهروندان به ویژه آزادی، سلب آزادی از افراد را به عنوان یک استثناء کاملاً محدود مطرح کرد و گسترده‌گی استفاده از حبس و بازداشت موقت را زیر سوال برد و سلب آزادی تنها برای موارد مهم و خطرناک مجاز شمرده می‌شد از این حیث به لحاظ نظری مشروعیت کاربرد حبس در شکل جاری آن دچار تردید شد و کمتر حقوقدانی می‌پذیرفت که تمام مجرمان باید سلب آزادی شوند.

آنچه در نظریه جدید جرم‌شناسی به عنوان شکست جرم‌شناسی اصلاح و درمان نام برده می‌شود ناشی از جرم‌انگاری افراطی و تورم کیفری و به طور خلاصه، این مسأله که دولت‌ها از مجازات و قوانین کیفری به عنوان ابزار اعمال قدرت و حل برخی مشکلات خود استفاده می‌کنند چنین پدیده‌ی افزون بر تورم کیفری، به جهت نقض

حقوق و آزادی‌های فردی نقطه‌ی عزیمت بد نامی حقوق جزا شده است که ضمانت اجراهایش ما به ازای نقض نظم عمومی و در جهت نگهداری از حقوق و آزادی‌های فردی بوده است همین امر باعث سوق دادن جرم شناسان به مجازات‌های جایگزین حبس شده که این جایگزینی‌ها از نظر تاریخی ابتدا با جایگزین‌های زندان‌های کوتاه مدت، وارد قلمرو نظام کیفری شد و به تدریج این برنامه‌ها توسعه یافت و در قوانین جزایی کشورهای مختلف وارد شد. برخی از آنها به شکل جایگزین حبس دست قاضی را باز گذاشت تا به جای کیفر حبس به آنها توسل جوید. برخی دیگر به شکل مستقل یک نوع مجازات تلقی شده و بر سیاهه‌ی کیفرها افزوده شدند.

بدین ترتیب کیفرهای اجتماعی یا مجازات‌های جایگزین حبس که به کیفرهای بینابین نیز تعبیر شده‌اند پاره‌ای از مشکلات حقوق جزا که مورد نظر جرم شناسان بوده است به صورت عمده حل نموده که در این برنامه‌ها به جای زندان، جایگزین‌های آن مورد حکم دادرسان قرار می‌گیرد و مانع ورود افراد مجرم به زندان می‌شود. لیکن از حیث قانون‌گذاری و قانون نویسی، اجرا و مدیریت، شیوه‌های اجرا، آموزش نیروهای مجری حکم و سرانجام مسائل حقوق بشری، سبب گردیده که توسل به جایگزین‌ها با مشکلات بی‌شماری مواجه باشند به نحوی که باید در پی رفع این موانع حقوقی- قضایی و موانع اجرایی و آموزشی بود. که آنچه بیشتر از هر چیز دیگری باید مورد توجه قرار گیرد. آموزش و فرهنگ سازی لازم و داشتن قانونی شفاف است که باید به عنوان ارکان مهم این امر زمینه‌ی توسل به کیفرهای اجتماعی را فراهم نمایند.

امیرحسین آذرمنش

۱۳۹۳